

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/21-
Podgorica, 21. jun 2021. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR ALBINA ČEMANA NA
MULTILATERALNOM SASTANKU MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I RODNU
RAVNOPRAVNOST ZAPADNOG BALKANA (HUGEN) NA TEMU „UTICAJ PANDEMIJE
COVID-19 NA OSOBE SA INVALIDITETOM“,
održanom 18. juna 2021. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Albin Čeman učestvovao je na Multilateralnom sastanku Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj pandemije COVID-19 na osobe sa invaliditetom“.

Sastanak je održan 18. juna 2021. godine.

Na Multilateralnom sastanku koji je organizovala Vestminsterska fondacija za demokratiju učesnici iz Ujedinjenog Kraljevstva i država Zapadnog Balkana su razmijenili iskustva o uticaju pandemije na osobe sa invaliditetom. Ovaj skup je organizovan u okviru serije tematskih dijaloga o položaju ranjivih društvenih grupa koje su Vestminsterska fondacija za demokratiju i HUGEN započeli Multilateralnim sastankom o položaju žena tokom pandemije, održanim u martu ove godine.

Otvarajući skup, programski menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan Ivan Radojević je saopštio da mnoge države u epidemiološkoj situaciji tokom pandemije virusa COVID-19 nijesu prepoznale osobe sa invaliditetom kao jednu od prioritarnih grupa iako je mogućnost respiratornih infekcija za ove osobe mogla dovesti do fatalnih posledica.

Pozdravnu riječ na skupu imala je poslanica Vasilika Hysi, predsjedavajuća HUGEN Mreže koja je istakla da je razmjena iskustava između odbora koji se bave ljudskim pravima i rodnom ravnopravnošću u zemljama Zapadnog Balkana veoma važna i izrazila je očekivanje da će se takva praksa nastaviti i nakon završetka projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju. Izrazila je očekivanje da će doći do poboljšanja epidemiološke situacije i da će ovo biti poslednji skup HUGEN mreže u onlajn formatu. Istakla je da su parlamenti zemalja Zapadnog Balkan u proteklom periodu uglavnom radili putem onlajn platformi kako bi ostvarili neke od zacrtanih planova. Iako u okviru ovog projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju zbog pandemije prouzrokovane virusom COVID-19 značajan broj planiranih aktivnosti nije realizovan, izrazila je nadu i očekivanje da će saradnja biti nastavljena, kao i dijeljenje iskustava i dobrih praksi. Važnim smatra razgovore o uticaju pandemije virusa COVID-19 na sve aspekte života, a posebno na ranjive grupe stanovništva koje se suočavaju sa dodatnim izazovima.

Profesor na Institutu za zdravlje i dobrobit na Univerzitetu u Glazgovu Nicholas Watson je govorio o položaju osoba sa invaliditetom u Ujedinjenom Kraljevstvu i iskustvima u pružanju servisa podrške u periodu pandemije. Predstavio je istraživanje iz januara 2021. godine o uticaju pandemije na osobe sa invaliditetom u Ujedinjenom Kraljevstvu. Istakao je da su osobe sa invaliditetom u svim državama bile najteže pogođene pandemijom i da im je u velikoj mjeri bio smanjen pristup socijalnim i zdravstvenim uslugama, čime su se njihovi problemi uvećavali. Od svih smrtnih slučajeva prouzrokovanih koronavirusom u Ujedinjenom Kraljevstvu čak 60% su bile osobe sa invaliditetom koje čine oko 17% ukupne populacije. Ova populacija nije bila prioritarna prilikom vakcinacije. Što je veći stepen

invaliditeta, to su osobe bile izložene većem riziku. Takođe, uočili su da je od uticaja i sredina u kojoj su osobe sa invaliditetom živjele, jer su većem riziku bile izložene osobe koje imaju nepovoljnije uslove života. Najteže su bile pogođene osobe sa mentalnim teškoćama. Mnoge osobe sa invaliditetom žive u domovima i drugim kolektivnim centrima gdje su bile izložene većem riziku od obolijevanja, a asistenti i njegovatelji koji brinu o njima bili su potencijalni prenosioci virusa. U Velikoj Britaniji je zabilježeno smanjenje socijalnih davanja u prethodnoj godini, što je takođe uticalo na pogoršanje položaja osoba sa invaliditetom. Istakao je da problemi ovih lica još nijesu u dovoljnoj mjeri osvjetljeni, niti su osobe sa invaliditetom vidljive, što je doprinijelo i njihovom zanemarivanju tokom pandemije. Međutim, poboljšanju njihovog položaja značajno doprinose organizacije koje okupljaju osobe sa invaliditetom, kao i volonteri. Pojedini ispitanici koji su obuhvaćeni istraživanjem u okviru kojeg je obavljeno 69 intervju (39 u Škotskoj i 30 u Engleskoj) su istakli da je stanje u oblasti zaštite prava osoba sa invaliditetom u periodu pandemije u Velikoj Britaniji bilo katastrofalno. U mnogim istraživanjima se navodi da su pojedine grupe stanovništva tokom pandemije bile više pogođene od drugih, ali se među njima nekada ne navode osobe sa invaliditetom.

Prezentujući ključne nalaze istraživanja, profesor Watson je zaključio da je mnogo više pažnje trebalo posvetiti osobama sa invaliditetom i obezbijediti im redovan pristup zdravstvenim uslugama. Ove osobe su otežano dolazile do neophodne podrške, oslanjajući se na članove porodice, a ne na službe zadužene za socijalnu i zdravstvenu zaštitu. Procjene njihovog stanja nijesu vršene redovno, što je uvećavalo probleme. U početku pandemije sve aktivnosti su bile usmjerene na zdravstvenu podršku, dok se zanemarivao rad socijalnih službi. U uslovima totalnog zaključavanja bila je ograničena i mogućnost njihove socijalizacije, učenja uz podršku i kretanja što je uticalo na sve aspekte njihovog života. Ukazao je na važnu ulogu informaciono-komunikacionih tehnologija i platformi koje su ipak omogućavale održavanje određenih kontakata među ljudima. Zaključio je da je u periodu pandemije za osobe sa invaliditetom ključna bila uloga takozvanog trećeg sektora, odnosno volontera i organizacija civilnog društva.

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Albin Čeman koji je i predstavnik Odbora u Upravljačkom odboru HUGEN Mreže je istakao da je situacija sa koronavirusom uticala na sve aspekte života građana, a možda najviše na osobe sa invaliditetom. Podsjetio je na podatke iz Izvještaja koji je objavio Sistem Ujedinjenih nacija o brzoprocjeni socijalnog uticaja pandemije COVID-19 u Crnoj Gori gdje se navodi da su ispitanici istakli da su im najpotrebnije zdravstvene usluge, nakon čega slijede psihološka podrška i pomoć u pronalaženju posla. Takođe, istakli su da su im zaštita od diskriminacije i pravna pomoć vrlo važni. Njihovi strahovi uglavnom se odnose na zdravstvene rizike koje prate i strahovi od ekonomskih rizika. Usled ograničenog kretanja, kod nekih se javljaju dodatni zdravstveni problemi, kao i povišen nivo depresije i neke vrste anksioznosti. Određeni broj osoba je istakao i pozitivne aspekte epidemije, jer su imali više vremena za porodična i lična interesovanja, dok su se drugi suočili sa poteškoćama zbog izolacije i zdravstvenih i ekonomskih problema.

Poslanik Čeman je istakao da su osobe sa invaliditetom posebno bile pogođene mjerama koje su se odnosile na oblast rada i zapošljavanja. Na početku epidemije većina poslodavaca je najavila da će usled ekonomske krize i mjera za suzbijanje pandemije COVID-19 biti prinuđeni da raskinu radni odnos sa osobama sa invaliditetom. Takođe, nevladine organizacije su prijavile značajan broj slučajeva gdje su se osobe sa invaliditetom suočile sa izazovima u ostvarivanju prava iz radnog odnosa zbog mjera uvedenih tokom pandemije, a lica koja su ostala bez posla suočila su se sa poteškoćama u pribavljanju potrebne dokumentacije i potvrda za sticanje prava na materijalnu pomoć, kao i pristupa pravima socijalne zaštite zbog različitih tumačenja zakonskih odredbi pružalaca usluga.

Takođe, ukazao je da je prema rezultatima Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu” koje je u septembru prošle godine sprovela nevladina organizacija “CEDEM”

procijenjeno da je najveći stepen diskriminacije prema Romima i Egipćanima, nakon čega slijede diskriminacija osoba sa invaliditetom i diskriminacija po godinama starosti, pa diskriminacija po političkom uvjerenju, nacionalnosti i vjeroispovijesti.

Poslanik Čeman je zaključio da COVID-19 virus ne diskriminiše i nema diskriminatoran karakter, ali posledice ovog virusa mogu da budu dalekosežne, a njegovi efekti mogu da dovedu do diskriminacije, jer mogu drugačije djelovati na osobe slabog imovnog stanja, ranjive grupe, među kojima su i osobe sa invaliditetom, nezaposlene, osobe koje nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju. Istakao je da je epidemiološka situacija u Crnoj Gori poboljšana i da je preko 30% punoljetnih građana vakcinisano, dok je u cjelosti imunizovana četvrtina odraslih što će dodatno doprinijeti poboljšanju situacije.

Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Božena Jelušić je saopštila da je ugroženost žena sa invaliditetom veoma velika u normalnim okolnostima, a u uslovima pandemije vjerovatno još veća. Rodno budžetiranje bi bilo važno za ublažavanje prepreka sa kojima se suočavaju. Žene sa invaliditetom u Crnoj Gori su dvostruko manje zaposlene nego muškarci. Takođe, važno bi bilo razgovarati o porastu nasilja nad osobama sa invaliditetom. U domenu obrazovanja, ogromna je šteta koju su djeca sa invaliditetom pretrpjela zbog nedostatka logopedskih vježbi i drugih treninga.

Pored poslanika iz Crne Gore, u diskusiji su učestvovali i poslanici iz Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije i Republike Srbije Mara Đukić, Andrijana Avramov, Lazar Prodanović, Arbana Pasholli i Angelina Petkova koji su govorili o iskustvima njihovih država u suočavanju sa pandemijom i položaju osoba sa invaliditetom.

Ocijenjeno je da su se osobe sa invaliditetom u svim državama suočavale sa sličnim problemima i izazovima i da su pored državnih organa značajnu ulogu u pomoći i podršci imale nevladine organizacije, Crveni krst i volonteri. Učesnici su mišljenja da bi u kriznim vremenima osobe sa invaliditetom trebalo češće obilaziti i u pružanju zdravstvene zaštite pristupati im kao pedijatrijskim slučajevima. Takođe, ocijenjeno je da odgovor nadležnih službi na probleme osoba sa invaliditetom nije bio sinhronizovan.

Učesnice i učesnici Multilateralnog sastanka Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj COVID-19 na osobe sa invaliditetom“ usvojili su sledeće

ZAKLJUČKE

Konstatujući da:

- je za osobe sa invaliditetom stepen rizika od zaraze COVID-19 virusom znatno veći, kao i da su ishodi u slučaju oboljevanja znatno lošiji;
- zaštitne mjere od samog početka pandemije nijesu bile dovoljno prilagođene osobama sa invaliditetom;
- dostupnost informacija o savjetima za smanjenje rizika od virusa, o planovima ograničenja ili korišćenje dostupnih tehnologija i angažmani tumača, nijesu od početka pandemije bili dostupni osobama sa invaliditetom;
- socijalna distanca i ograničenja dovela su do većeg stepena društvene izolacije osoba sa invaliditetom;
- su osobe sa invaliditetom i prije pandemije COVID-19 virusa imale jednu od najugroženijih pozicija u cjelokupnom društvu.

Prepoznajući da su od početka pandemije:

- svakodnevni život i navike osoba sa invaliditetom, bili otežani, a posebno pristup zdravstvenoj zaštiti, rutinskim pregledima, dostupnosti terapiji;
- su zaštitne mjere dovele do toga da pojedine usluge socijalne zaštite budu ili ukinute ili suspendovane, što je dovelo do povećanog oslanjanja osoba sa invaliditetom na porodicu i druge neformalne njegovatelje;
- mjere uvedene na samom početku pandemije nijesu uzimale u obzir efekat na osobe sa invaliditetom i mnogim osobama sa invaliditetom su teško bile primjenljive;
- školska nastava koja je organizovana online nije bila u skladu sa obrazovnim potrebama djece sa invaliditetom ili smetnjama u razvoju, a materijali za učenje često su bili nepristupačni ili neprikladni;
- značajan broj osoba sa invaliditetom koji su bili zaposleni prije početka pandemije, ostali su bez posla;
- upotreba modernih tehnologija u određenim slučajevima unaprijedila položaj osoba sa invaliditetom.

Pozivaju da:

- u budućim razmatranjima mjera koje se budu donosile u vezi sa pandemijom COVID-19 budu uzete u obzir potrebe i mogućnosti osoba sa invaliditetom;
- da informacije koje se javno komuniciraju putem sredstava javnog informisanja budu prilagođene različitim potrebama osobama sa invaliditetom i budu jasne i razumljive;
- se osobe sa invaliditetom ili udruženja građana koja pružaju podršku osobama sa invaliditetom uključe u dijalog i procese donošenja odluka u vezi sa mjerama i odgovorom na pandemiju;
- se obrati posebna pažnja na dostupnost usluga socijalne i zdravstvene zaštite, kao i različitih servisa podrške;
- u programe podrške i oporavka od pandemije budu uključeni i programi podrške osobama sa invaliditetom, kao i njihovim njegovateljima;
- se intezivira saradnja institucija i organizacija civilnog društva u odgovoru na posledice pandemije prema osobama sa invaliditetom i sagledavanju njihovih potreba, a posebno sa organizacijama koje su pružaoci usluga;
- da se nastavni materijali u slučaju online nastave organizuju i prilagode djeci sa invaliditetom ili teškoćama u razvoju.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović